

«Κατηγορώ!», έλεγε ο τεράστιος πρωτοσέλιδος τίτλος της εφημερίδας του Κλεμανσό, «Ορόρ» (Αυγή). Κι από κάτω, δημοσιευόταν μια επιστολή καταπέλτης, της οποίας κάθε παράγραφος ξεκινούσε με το ρήμα «Κατηγορώ». Κατηγορούσε την στρατιωτική δικαιοσύνη ότι αθώωσε «με άνωθεν εντολή» τον ταγματάρχη πεζικού, κόμητα Βασλέν Εστερχάζι, που δικαζόταν με την κατηγορία της πλαστογραφίας εγγράφου. Κατηγορούσε την κυβέρνηση ότι συγκάλυψε τις ανομίες του γενικού επιτελείου στρατού κι ότι υποδαύλισε τον αντισημιτικό φανατισμό. Κατηγορούσε συνωμότες, εθνικιστές, μοναρχικούς ότι έστειλαν κατάδικο στο νησί του Διαβόλου έναν αθώο, αφήνοντας ατιμώρητους τους πραγματικούς ενόχους. Ήταν μια εκρηκτική παρέμβαση στην πολύκροτη «υπόθεση Ντρέιφους» από έναν συγγραφέα, άσχετο με το όλο ζήτημα, που όμως ζητούσε απόδοση Δικαιοσύνης: Τον Εμίλ Ζολά.

Ήταν 13 Ιανουαρίου του 1898, στη Γαλλία, και ήταν η στιγμή που για πρώτη φορά στην ιστορία οι διανοούμενοι μιας χώρας έπαιρναν στα χέρια τους την κατάσταση και με δυναμική παρέμβαση απαιτούσαν δικαιοσύνη και σεβασμό των ατομικών δικαιωμάτων ενός πολίτη, έστω και αν αυτό σήμαινε ανατροπή παραδεγμένων αξιών.

Η γαλλική δικαιοσύνη κινήθηκε γρήγορα, ο Ζολά μηνύθηκε για την ανοικτή επιστολή του και βρέθηκε κατηγορούμενος, όπως ο ίδιος άλλωστε είχε επιδιώξει. Η δίκη έγινε αμέσως και εξελίχθηκε σε ένα ανελέητο σφυροκόπημα εναντίον της στρατοκρατίας, του εθνικισμού και του αντιεβραϊσμού, καθώς ως μάρτυρες κλήθηκαν και κατέθεσαν πλήθος διανοουμένων, ανάμεσα στους οποίους ο μετέπειτα «Τίγρης» της γαλλικής πολιτικής, Κλεμανσό, ο μεγάλος σοσιαλιστής πολιτικός Ζαν Ζορές και ο φημισμένος συγγραφέας Ανατόλ Φρανς που 23 χρόνια αργότερα επρόκειτο να τιμηθεί με το Νόμπελ.

Μέσα από το γαλλικό δικαστήριο αναπαραστάθηκε η μεγάλη συνωμοσία κι έγινε το θέμα που σχεδόν αποκλειστικά απασχολούσε την κοινή γνώμη, τις εφημερίδες και την Βουλή. Στις 23 Φεβρουαρίου, μόλις είκοσι μέρες μετά τη δημοσίευση του «Κατηγορώ», ο Ζολά καταδικάστηκε σε ενός χρόνου φυλάκιση, επειδή «δεν απεδείχθη η άνωθεν εντολή στην αθώωση του Εστερχάζι». Στην πραγματικότητα όμως, οι διανοούμενοι είχαν νικήσει, αν και ακόμα υπήρχε μπροστά τους πολύς δρόμος να διανυθεί. Η υπόθεση Ντρέιφους επανεξετάστηκε και το θύμα της δικαστικής πλεκτάνης αποκαταστάθηκε. Ο Ζολά δεν ζούσε τότε να το δει. Έμεινε στην ιστορία ως ο άνθρωπος που πρώτος κινητοποίησε τους διανοούμενους στην υπεράσπιση μιας δίκαιης υπόθεσης.

Ο Άλφρεντ Ντρέιφους γεννήθηκε στις 19 Οκτωβρίου του 1859, από οικογένεια Εβραίων της Γαλλίας. Στα 1894, υπηρετούσε ως λοχαγός του πυροβολικού στο γραφείο πληροφοριών του Γενικού Επιτελείου Στρατού. Ήταν εποχή έντονου αντισημιτισμού, με τους εθνικιστές και τους μοναρχικούς να ζητούν την εκδίωξη όλων των Εβραίων από τον στρατό, ενώ η Γαλλία συγκλονιζόταν από ένα σκάνδαλο κατασκοπίας: Κάποιος είχε πουλήσει στρατιωτικά μυστικά έγγραφα στον Γερμανό στρατιωτικό ακόλουθο στο Παρίσι.

Η Στρατιωτική Δικαιοσύνη έδρασε με αξιοθαύμαστη ταχύτητα. Ως ένοχος, συνελήφθη ο λοχαγός Ντρέιφους που, με συνοπτικές διαδικασίες, παραπέμφθηκε στο Στρατοδικείο και δικάστηκε. Άδικα φώναζε ότι είναι αθώος κι ότι τα δήθεν αποδεικτικά έγγραφα ήταν πλαστά. Η μια μετά την άλλη, οι ακροδεξιές και φιλομοναρχικές εφημερίδες «αποκάλυπταν» ενοχοποιητικά έγγραφα, ενώ το δικαστήριο απέρριπτε τις αιτήσεις των δικηγόρων του Ντρέιφους, να εξεταστούν οι «επιβαρυντικές επιστολές» από γραφολόγους. Στις 22 Δεκεμβρίου του 1894, ο Γαλλοεβραίος αξιωματικός καταδικάστηκε σε ατιμωτική καθάρση και ισόβια εξορία στο Νησί του Διαβόλου, στη Γαλλική Γουιάνα, ενώ κύμα αντιεβραϊκών εκδηλώσεων σάρωνε τη χώρα. Κάποιοι μάλιστα, προσπάθησαν να ανατινάξουν την τράπεζα των Ρότσιλντ.

Αντί να ξεχαστεί, η υπόθεση Ντρέιφους συνέχιζε να πυροδοτεί με ένταση την πολιτική ζωή της Γαλλίας. Πρώτοι οι σοσιαλιστές αντελήφθησαν ότι το θύμα της πλεκτάνης ήταν απλά το πρόσχημα που οι φιλομοναρχικοί χρησιμοποιούσαν σε συνεργασία με ακροδεξιούς εθνικιστές, στην προσπάθειά τους να επαναφέρουν τη μοναρχία. Η βασιλεία είχε καταρρεύσει μετά το φιάσκο του γαλλογερμανικού πολέμου του 1871 - 72 και οι μοναρχικοί σκοπό είχαν να αποδείξουν ότι τα ίδια χάλια είχε και η δημοκρατία κι επιπλέον ανεχόταν σε θέσεις κλειδιά Εβραίους προδότες.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα, την 1η Ιουλίου του 1895, διευθυντής του γραφείου Πληροφοριών του επιτελείου ανέλαβε ο συνταγματάρχης Πικάρ. Από περιέργεια, έριξε μια ματιά στον φάκελο της υπόθεσης Ντρέιφους και διαπίστωσε караμπινάτες παρανομίες στην όλη διαδικασία. Κάλεσε έναν μυστικό πράκτορα και του ανέθεσε να ερευνήσει τα στοιχεία. Λίγο αργότερα, ο πράκτορας του έφερε τα κομματάκια μιας επιστολής που μάζεψε από το καλάθι των αχρήστων του αποσπασμένου στο Γενικό Επιτελείο ταγματάρχη πεζικού, κόμη Βασλέν Εστερχάζι. Τα κομματάκια ενώθηκαν. Αποκαλύφθηκε ότι επρόκειτο για επιστολή του Γερμανού στρατιωτικού ακόλουθου Σβαρτσκόπεν προς τον Εστερχάζι. Και εκτιμήθηκε ότι το περιεχόμενό της ήταν αρκετά ύποπτο.

Ο πράκτορας υπέκλεψε κάποιο σημείωμα του Εστερχάζι κι ο Πικάρ παρέβαλε τον γραφικό χαρακτήρα του με τον χαρακτήρα των ενοχοποιητικών εγγράφων του φακέλου Ντρέιφους. Ήταν πανομοιότυπος. Κι αποδείκνυε ότι ο Εστερχάζι ήταν αυτός που είχε πουλήσει τα στρατιωτικά μυστικά στους Γερμανούς.

Ο Πικάρ κίνησε την διαδικασία. Οι μοναρχικοί το έμαθαν πρώτοι και αντεπετέθησαν. Τον Σεπτέμβριο του 1896, μια πρόσθετη συνωμοσία εναντίον του Ντρέιφους στήθηκε: Ένα δήθεν γράμμα προς αυτόν, στο Νησί του Διαβόλου, που τάχα παράπεσε στο υπουργείο Αποικιών και που, πέρα από την αθώα επιφάνεια, έκρυβε προδοτικές πράξεις γραμμένες με συμπαθητική μελάνη, ώστε να μη διαβάζονται αμέσως. Και μια εφημερίδα δημοσίευσε επιστολή εναντίον του Ντρέιφους, δήθεν γραμμένη από τον Πικάρ, που «συμπτωματικά» έπαιρνε μετάθεση για την Τυνησία.

Τα πορίσματα της ανάκρισής του όμως, ο Πικάρ τα εξέθεσε σ' έναν δικηγόρο που με τη σειρά του ενημέρωσε τον Σερέρ, αντιπρόεδρο της Γερουσίας. Κανένας δεν κινήθηκε αλλά, με όλα αυτά, το ζήτημα έφτασε σε κάποιον Ντε Κάστρο που βρήκε τον αδελφό του Ντρέιφους, Ματθαίο, και του εκμυστηρεύτηκε, όσα ο Πικάρ είχε βρει. Αυτός πήγε στον Σερέρ και του παραπονέθηκε ότι δεν κάνει τίποτα. Αναγκαστικά και μπροστά στον κίνδυνο να κατηγορηθεί για συγκάλυψη, ο αντιπρόεδρος της Γερουσίας ενημέρωσε τον υπουργό Στρατιωτικών.

Ήταν Νοέμβριος του 1897 και ήταν η στιγμή που ο Ματθαίος Ντρέιφους υπέβαλε μήνυση για πλαστογραφία εναντίον του Εστερχάζι, για λογαριασμό του εξόριστου αδελφού του. Το πράγμα ξαναβγήκε στην επιφάνεια και η υπόθεση ανατέθηκε σε έναν φανατικό αντισημίτη μοναρχικό που απεφάνθη ότι ο Πικάρ ήταν πράκτορας σκοτεινών δυνάμεων και ότι δεν υπήρχε λόγος αναψηλάφησης της δίκης Ντρέιφους. Όσο για τη μήνυση εναντίον του Εστερχάζι, εκδικάστηκε με στημένους μάρτυρες και κατέληξε σε πανηγυρική αθώωση του κατηγορούμενου. Στη συνέχεια, ξεκίνησε μια τεράστια επιχείρηση κουκουλώματος, καθώς κάθε αναφορά στο όλο θέμα ενείχε κινδύνους για τους εμπνευστές της συνωμοσίας.

Και ξαφνικά, από το πουθενά, το «Κατηγορώ» του Ζολά έπεσε σαν βόμβα στο Παρίσι. Με τους διανοούμενους να συνασπίζονται μαζί του στον αγώνα εναντίον του αντισημιτισμού. Επί ένα χρόνο, η Γαλλία ζούσε στα όρια του διχασμού και των πολιτικών παθών. Στα τέλη του 1898, η κυβέρνηση αναγκαζόταν να διατάξει αναψηλάφηση. Τάγματα εφόδου αναστάτωναν το Παρίσι, ο δικηγόρος του Ντρέιφους γλίτωσε από απόπειρα δολοφονίας και το στρατοδικείο, αρχές του 1899, κατέληξε σε μια σιβυλλική απόφαση:

«Ένοχος ο Ντρέιφους, καταδικάζεται σε δέκα χρόνια φυλάκιση αλλά του απονέμεται χάρη».

Αντί να κατευνάσει τα πάθη, η απόφαση έμοιαζε με λάδι στη φωτιά. Οι μοναρχικοί εξοργίστηκαν με την αποφυλάκιση του εξόριστου, ενώ ο ίδιος κίνησε τη διαδικασία για νέα δίκη και πλήρη αποκατάσταση. Του πήρε επτά χρόνια. Στις 12 Ιουλίου του 1906, στην ίδια αίθουσα που το 1894 του είχαν ξηλώσει τα γαλόνια, σε τιμητική τελετή, ξανάπαιρνε βαθμό και θέση με το στρατοδικείο να αποκαθιστά πλήρως την τιμή και την υπόληψή του. Ο Ζολά δεν ζούσε να το δει. Είχε πεθάνει στις 28 Σεπτεμβρίου του 1902, σε ηλικία 62 χρόνων. Ο Κλεμανσό κι ο Ζορές το πανηγύρισαν. Ο Ζορές δολοφονήθηκε στα 1914. Ο Κλεμανσό πέθανε το 1929.

Ο Άλφρεντ Ντρέιφους πέθανε στις 17 Ιουλίου του 1935.

(τελευταία επεξεργασία, 26.4.2009)